

Krásnokřídlí

Sluňákov

Text: Monika Tošenovská, Monika Vraštilová
Neoznačené foto: archiv Sluňákova

Centrum ekologických aktivit
města Olomouce, o.p.s.

Kdo se někdy procházel po rozkvetlé louce, ví, že nejkrásnější pohled na ni je, když kolem poletují motýli. Kdo jsou tito krásní tajemní tvorové? Proč se za nimi děti pokaždé rozběhnou a touží je chytit? A proč muži lákají ženy, aby se přišly podívat na sbírku motýlů? Pojďme se společně kochat, inspirovat a žasnout nad touto hříčkou přírody.

Motýlí představení

Motýli jsou krasavci a labužníci, poletují v blízkosti květin za pomoci dvou párů křídel a z květů ochutnávají sladký nektar sosákem (v klidu je stočený do spirály a když ucítí tu dobrotu, natáhne se). Na svět se dívají velkýma očima (složenými z mnoha menších oček) a vidí mozaikovitě. Na hlavě mají tykadla, která využívají jako hmat. A vlastně u toho poletování i pracují a jsou užiteční – pomáhají s opylováním květin. Také jsou velkým zdrojem potravy pro ptáky a další

živočichy. Někdy nás motýli trochu pozlobí – třeba když si housenky běláška zelného pochutnají na naší úrodě, nebo když se moli pustí do zásob ve spíži či ve skříni. Jindy nás překvapí – třeba v zimě na chalupě, když zatopíme a teplo je vyláká ze zimního spánku (některé druhy přezimují jako dospělci – ukrytí na půdách, v dutinách stromů, jeskyních; jiné druhy přezimují jako housenky nebo vajíčka; některé druhy dokonce odlétají na jih – např. babočka bodláková).

Motýl (babočka admirál)
sající nektar a fungující
jako opylovač rostlin.
Foto: Monika Tošenovská

Motýlí inspirace

Možná vás někdy napadlo položit si otázku, čím to je, že jsou motýlí křídla tolik barevná? Na křídlech jsou drobné šupinky, které bychom viděli až při použití mikroskopu. Jsou poskládané podobně jako tašky na střeše. Některé šupinky jsou barevné, jiné jsou bezbarvé a teprve

až sluneční paprsky na nich vykouzlí ty nejkrásnější barvy. Pokud najdete motýlí křídlo, neváhejte a řádně ho pod mikroskopem prozkoumejte! Ale živé motýlky kvůli tomu nepronásledujte, kochejte se tím, co vidíte vlastníma očima.

🦋 Úkol do terénu

Motýli patří k nejnápadněji zbarvenému hmyzu, jejich křídla jsou jako malířská paleta, není divu, že jsou pro mnoho umělců inspirací. Zkusíte také poskládat barvy na motýlí křídla? Nakreslete si obrys motýla a do křídel nalepte kousky oboustranné lepicí pásky. Zajděte na louku a posbírejte barevné květy a nalepte je na motýla. Zbytek křídel (kde není páska) vybarvěte podle své fantazie. Nový druh motýla je na světě. Jak se bude jmenovat?

Asi jste při tvoření vyrobili všemi barvami hrajícího motýla. Někteří motýli mají barvy a vzory poskládané velmi důmyslně. Třeba „oči“ na křídlech babočky pavího oka dávají výstrahu nepřátelům (při roztažení vypadají jako oči sovy). Někteří motýli vás svými vzory, barvami a lesky tak překvapí, že byste je možná pokládali za tropické obyvatele uprchlé z nějakého sklepníku a ne za klenoty naší přírody (např. otakárek ovocný či batolec duhový). Zato jiné motýly úplně přehlédnete – na kůře stromu je vůbec nerozeznáte. Takto nenápadní jsou většinou noční motýli (např. martináči a lišaji). Jsou aktivní v noci (lidově je označujeme jako můry) a místo zraku spoléhají na čich – proto jsou jejich tykadla často zajímavě zpeřená a větvená (ve tvaru pily, hřebenu či štětín). Podobně se

šatí i motýlí housenky – některé jsou výstražně zbarvené a mohou mít i dráždivé chlupy na svou obranu, jiné jsou nenápadné a splývají se svou živnou rostlinou.

Batolec duhový
Foto: Monika Tošenovská

Otakárek ovocný
Foto: Lukáš Kukul

Výstražný motýlí šat
Foto: Monika Tošenovská

Maskovací motýlí šat
Foto: Monika Tošenovská

Housenka s agresivními chlupy
Foto: Monika Tošenovská

Housenka s krycím zbarvením
Foto: Monika Tošenovská

Motýlí proměna

Motýli nejsou zajímaví jen svojí krásou, ale také tajemným vývojem. Říká se mu metamorfóza (proměna dokonalá). Motýl čtyřikrát změní svoji podobu. Z malinkatého **vajíčka** (samička jich naklade na spodní část listů víc jak tisíc) se vylíhne **housenka** (lysá nebo chlupatá, zelená i překrásně vybarvená), která má velký úkol – hodně se vykrmit – a tak hoduje na listech a dokáže toho spořádat opravdu hodně. Kabátek jí je často těsný, tak se 4–5× musí převléknout. Nakonec se zakuklí (vytvoří kolem sebe ze slin a vláken ochrannou schránku) a započne proměna v motýla. **Kukla** praskne

Tip na tvoření

Budete potřebovat papír, tužku, lepidlo a 4 druhy těstovin (kuličky kuskusu, vrtulku, kolínko, mašličku). Podle tvaru těstovin jistě hravě rozpoznáte, v jakém pořadí je nalepíte.

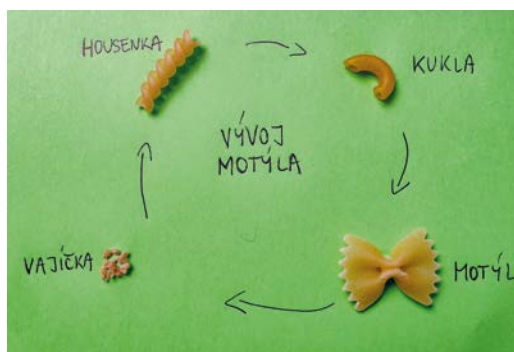
Možná vás tato přeměna fascinuje natolik, že byste ji chtěli vidět na vlastní oči. Určitě se vypravte ven a pátrejte po housenkách a kuklách. Bude to chtít notnou dávku štěstí. Ale

Motýlí ztráty

Je velká škoda, že tak krásní a tajemní tvorové pomalu, ale jistě z naší přírody mizí. Ubylo totiž míst, kde by mohli žít. Chybí pestrá krajina – polička, louky, pastviny, sady, aleje, remízky, jezírka – kde by našli motýli domov a dostatek potravy. A vlastně ani na našich zahradách už jich tolik nevidíme.

Aby se to nedělo, můžeme i my maličko přispět a pozvat motýly zpátky do našich zahrad. Někdy stačí jen málo. Třeba neposekat všechnu trávu, ale sem tam nechat malý ostrůvek s kvetoucími rostlinami.

Nebo vytvořit záhon přímo pro motýly. S oblíbenými motýlími květinami. A nezapoňte i na housenky! Bez nich by se motýl nevylíhl. To znamená zajistit i jim rostliny, které mají rády (např. kopřivy, jetel, šťovík, vrby, hloh a další). Jak na to? Návod najdete třeba zde: www.vysnenazahrada.cz/2014/03/jak-mit-opravdu-na-zahrade-motyly.html

a vysouká se **motýl**, který rozvine křídla a když mu uschnou, je připraven k prvnímu letu. Nezamotali jste se do toho? Jako malou nápovědu si můžete vývoj motýla vyrobit.

i když se vám nepodaří pozorování venku, existuje řešení. Můžete si objednat experimentální sadu Motýlí zahrádka (www.iqhracky.cz/zive-motyli-zahradky) a pozorovat proměnu housenek v kukly a motýly doma nebo s kamarády. Určitě vám to přinese spoustu nových poznatků a zážitků.

A co takhle motýly pěkně pohostit? Můžeme jim nachystat krmítko (plochou miskou) a do něj kousky ovoce a sladké šťávy. Pokud vás motýli okouzlili natolik, že vám nestačí je sem tam potkat při procházkách přírodou, vypravte se do Votic na Benešovsku, kde staré skleníky v bývalém zahradnictví proměnili v Motýlárium. Poletují tam druhy motýlů typické pro českou přírodu www.motylarium.cz.

Úkol

Kolik najdete v louce skrytých motýlů a housenek? Objevte i nějaké další živočichy? Obrázek vybarvěte podle své fantazie nebo se nechte inspirovat skutečnými živými klenoty našich luk.